

**A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTERIUM
DIAFILM-SOROZATA**

Gárdonyi Géza

élete és művei

az általános iskolák 2–4. osztálya számára

Kiadja:

**Magyar Diafilmgyártó Vállalat
Budapest, 1968.**

Készült
AZ ORSZÁGOS
TANSZERGYÁRTÓ ÉS ÉRTÉKESÍTŐ VÁLLALAT
Kutató Osztályának irányításával

DR. UDVARHELYI GYULÁNÉ
munkája

GÁRDONYI GÉZA ÉLETE ÉS MŰVEI

Gárdonyi Géza azok közé a magyar írók közé tartozik, akik nemcsak kortársaikra voltak eleven hatással, hanem évtizedekkel haláluk után is tanítói nevelői a magyar népnek, az ifjúságnak és a felnőtt társadalomnak egyaránt. Irodalmi működése oly széleskörű, hogy az ország egyik legolvasottabb írója lett.

Gárdonyi Géza Agárdon született 1863. augusztus 3-án, és Egerben halt meg 1922. október 30-án. Tanítói oklevelet szerzett és fiatal éveiben falun tanítóskodott. Itt gyűjtötte össze az élettől kapcsolatos megfigyeléseit, már ekkor "szemlélődő és szemlélő szellem volt, aki mindig az eleven valósághoz tért vissza. Nem az élet gondolati reflexe érdekelte, hanem maga az élet, mint jelenség." (Schöpflin Aladár megállapítása.)

Az általános iskola alsó négy osztályának olvasókönyveiben "Az én falum" szerzőjét ismerik meg a tanulók, az embert, aki a természetet, a növényeket, az állatokat szerette.

Később folyóiratok szerkesztője, munkatársa lett, közben novellákat, verseket, szindarabokat is írt. Egerben írta és 1901-ben jelent meg "Egri csillagok" c. regénye, amelyben a hazájukat forrón szerető, - a népi hősiességet megtestesítő egyének szerepelnek. Ez a történelmi regénye - amelyből a negyedik osztályban 3 részes szemelvény van - a honvédelem népi példájával, a gyűlölt kizsákmányolókat és a

betolakodó ellenséggel szemben való összefogás bemutatásával segíti világnézetét nevelő munkánkat.

A 25 képből álló diafilm ahhoz ad segítséget a tanulóknak, hogy Gárdonyi Gézát finom tollu természeti leírásaiból és remekbe sikerült ifjúsági regényéből még jobban megismerjék, megszeressék.

A képek 3 téma köré csoportosulnak:

- 1./ Az íróról, muzeummá alakított otthonáról és műveiről készült eredeti fényképek az embert, az alkotót mutatják be (5. kép).
- 2./ A növényekről, állatokról szóló olvasmányok színes rajzos képei a művek hangulatát kívánják megmutatni (9. kép).
- 3./ A török-magyar világot, a történelmi időt, az embereket, harcokat hozzák gyermekközelbe az "Egri csillagok" c. film színes képei, valamint egy festmény reprodukciója (7. kép).

A két idézet az irodalmi nevelést szolgálja, amikor képet és szót, a vizuális és auditív eszközöket együtt alkalmazzuk. Schöpflin Aladár méltatása bevezeti a természeti képeket, Dobó István szavai pedig az "Egri csillagok"-at.

A film a negyedik osztály számára készült, de felhasználhatják a második és a harmadik osztályban is az

egy kis olvasmányok tárgyalásakor, gyakorlásakor. Negyedik osztályban, tanév végén ismétléskor az egész film levetítésével megszerezhető az író munkássága, képet alkothatunk Gárdonyi Gézaról, mint emberről és íróról. Nyelvtanórán mondatalkotásra készíthetjük a harmadikos tanulókat. A negyedik osztályban leírásokat írathatunk az egyes képekről.

A képek leírása:

1. kép: GÁRDONYI GÉZA ARCKÉPE

Az író legismertebb arcképe.

2. kép: GÁRDONYI GÉZA SZÜLEI

Édesanyja, Nagy Teréz, aki számtalan mesére, népdalra, népi mondókára tanította fiát és az édesapa, aki a 48-as emlékeket mesélve beleoltotta fiába a népszerűtetet és a Habsburgok elleni gyűlöletet.

3. kép: GÁRDONYI GÉZA EMLÉKMUZEUMÁNAK BELSEJE

Gárdonyi egri házából emlékmúzeumot alakítottak. Ezen a képen dolgozószobáját látjuk, a falakat körülvevő hatalmas könyvszekrényekkel, ahol 10 szekrényben közel 10 000 magyar és külföldi kötetből álló könyvtára van. A szoba közepét bőrgarnitúra tölti ki és látszik az a cimbalom is, amelyet Dankó Pista nótaszerzőtől adósságainak törlesztése fejében kapott. Ennek a szobának még az az érdekessége, hogy Gárdonyi naplójának külső zajok minél teljesebb kizárása céljából behajította az ablaktáblákat, és felülről a mennyezet-

be és a tetőbe vágott ablakon keresztül kapta az íróasztalára irányított természetes fényt.

4. kép: SZOBRA BUDAPESTEN

A Bartók Béla uton álló szobor (Horvai János munkája) nemcsak az írókat mutatja be, hanem egy könyvet olvasó parasztruhás asszony ülő alakját is. Ezzel a mellékalakkal fejezi ki a művész Gárdonyi népszerűségét.

5. kép: MŰVEI

A könyvespolcon és az előtte levő asztalon látható Gárdonyi néhány könyve, pl.: az "Egri csillagok" magyar és német kiadása, "Ábel és Eszter", "Az én falum", ... Meg lehet említeni a tanulóknak, hogy elbeszéléseken, regényeken, kívül szindarabokat, verseket és nótaszövegeket is írt. Műveit lefordították orosz, bolgár, szlovák, német, eszt, finn nyelvre is.

6. kép: IDÉZET

Schöpflin Aladár Gárdonyi Géza méltatója volt - ő írta az idézet szavait: "Gárdonyi Gézát maga az élet érdekelte, ...mindig a természethez és az emberekhez tért vissza." Ezek a sorok vezetnek be a természettel, növényekkel, állatokkal kapcsolatos rövid lélegzetű kis írásművek képanyagát.

7. kép: HOVIRÁG

A második olvasókönyvben levő olvasmány télvégi

képe elevenedik meg a színes rajzon. A barna színű, még hideget sugárzó, a havat már csak foltokban mutató táj földszüppedékében a kis fehér hóvirág jelzi a tavasz ébredését. Felhasználható a kép a negyedik osztályban is fogalmazás órán, amikor téli tájról készíthetnek leírást a tanulók e kép alapján.

8. kép: MADARAK ÉBREDÉSE

A színes rajzos kép az erdőbe viszi el a tanulókat. A felkelő nappal együtt ébrednek a madarak is. A vörösbegy, a sárgarigó már vidáman énekel. A második olvasmány megbeszélése után a képet levetítve, a tanulók felelhetnek arra a kérdésre, hogy melyik madár hiányzik a képről.

TAVASZI NAP AZ ISKOLÁBAN (9. 10.számú kép)

A két színes kép a második olvasmány rajzos vázlatát adja. Olvasás után ezek a kedves jelenetek felidéznek az eseményt, és segítik a tanulókat a részletes, majd a rövid tartalom elmondásában.

9. kép: A képen a tanteremben ülő gyermekeket látjuk, ahogy tanítójukkal, Gárdonyi Gézával együtt felfigyelnek és derűs arccal néznek az ablak előtt megjelenő tavaszt hirdető fecskékre.

10.kép: A képen ugyanazok a tanulók már vidám énekszóval köszöntik a kis fecskét.
A 9.sz.kép felhasználható a harmadik osztályban a mondatfajták alkotásánál is.

11. kép: JÖNNEK A GOLYÁK

A színes kép a harmadik könyvben levő olvasmánynak

azt a jelenetét mutatja be, amikor a fészkére megérkező gólyát körtáncsal köszöntik a falusi gyerekek.

12. kép: MICO

Bár a másodikos olvasókönyv is mutatja a kis kölykét mentő Micó cicát, ez a színes kép még jobban elképzelteti a tanulókkal a macskában anyyira közismert anyai ösztönt.

EGY MAGYAR RAB LEVELE (13. 14. 15. sz. képek)

A 3 színes kép a negyedik olvasmány rajzos vázolata, amelynek alapján részletesen, majd röviden tudják elmondani a tanulók az olvasmány mondanivalóját.

13. kép: A képen török fogságba esett, rongyos ruhájú legényt látunk, ahogy huncut okossággal fogalmazza rejtélyes levelét. Mögötte áll rabtartója, a pompás ruhába öltözött török bég.
14. kép: Ezen a képen a legény szülei már olvassák a levelet. Arcukon, szemükön látszik, hogy kezdik érteni a levél mondanivalóját.
15. kép: Ez a kép a legény szabadulását mutatja. A török katonát lefegyverezték, a magyar legényt - a falu megmentőjét - boldogan veszik körül társai. Távolabbról figyelik a falubeliek.

AZ "EGRI CSILLAGOK" (16-23. sz.képek)

A negyedik olvasókönyvben 3 részből álló szemelvény van a regényből. A színes filmből vett 5 kép, és Székely Bertalan "Egri nők" c. festményének rep-

rodukcója adja az olvasmány rajzos vázlatát. A hetedik kép bemutatja a mai egri várat, annak falait. A képek igen alkalmasak arra, hogy a tanulók vizuálisan is elképzeljék a várharcot, a török és a magyar katonákat, a török tábort.

16. kép: IDÉZET

"A falak ereje nem a kőben vagyon, hanem a védők lelkében." Dobó István szavait idézik e sorok, amikor eskütételre hívta a vár népét. Ez a mondat szinte az egész regény legfontosabb mondanivalója, a népi hősiességre való felszólítás.

17. kép: HARCI KÉSZÜLŐDÉS

A vár falánál ágyut töltenek kőgolyóval. A katonákon kívül láthatók még a várban levő harcos parasztok, mesteremberek.

18. kép: ESKÜTÉTEL

A vár udvarán felsorckoztak négyszög alakban a katonák, a vár népe paraszti öltözékben... "Három perc sem telik bele, együtt van a vár népe, ... rendben a katonaság" (idézet az olvasmányból). A képet vetítve a tanulók megkereshetik a könyvben ezeket a sorokat.

19. kép: AZ OSTROMLOTT VÁR

Rendkívül mozgalmas harci jelenet: a törökök rohama a vár ellen. Falhoz támasztják az ostromlétrákat, fejük felett pajzsként deszkát tartanak. A sérült várra tűzcsóvákat dobnak. A pusztuló vár védői is láthatók.

20. kép: EGRI NŐK (Székely Bertalan festménye)

A közismert festmény középpontjában Dobó Katica áll, körülötte asszonyok, ahogy a vár falára feltörő törökökre öntik a forró vizet és szurkot.

21. kép: TÖRÖK VEZÉRSÁTOR

A képen a vezérsátorban ülő basát, vezető török katonákat látni, szerecsen örökkal. Az olvasmány III. részében megtudjuk, hogy a basák nem folytatják tovább a harcot. Ezt a jelenetet ábrázolja a kép.

22. kép: A TÖRÖK SÁTORTÁBOR

Tarka török sáfortábor, néhány harcossal. A képen ábrázolja, hogy már üresek a sátrak, a törökök elmentek. A néhány katona is távozni készül.

23. kép: A MAI EGRI VÁR

Az egri vár vastag falmaradványait látjuk kívülről. Az arányokat jól érzékelteti a kiránduló embercsoport. (Bakonyi Béla felvétele).

ETALON

Gárdonyi Géza élete és művei

az ált. irása 2-4. o. számára (diatípus)

a specifikációs követelményeknek megfelelően

Budapest, 1969. dec. 5.

Országos Tananyagfejlesztési és Értékelési Vállalat
Kutatási és Kiadási Főosztálya

IFÉRT V. részéről

hiszen
ITG Kutató Osztálya részéről